

BYGGEMENSKAPER – ETT SÄTT ATT SKAPA VARIATION I STADSBYGGNADEN

2014-05-09

Av: Movium

Illustration: Karin Andersson

Kanske är det dags för ett mer småskaligt byggande i Sverige. Sju svenska kommuner bildade förra året ett nätverk för byggemenskaper, och i Linköping är teger ett nyckelord i planeringen för den kommande bomässan.

I början av 1990-talet utvecklades parallellt i flera tyska städer, som Tübingen, Freiburg, Hamburg och Berlin, stadsutvecklingskonceptet Baugemeinschaft eller Wohngensenschaft – byggemenskaper på svenska. Syftet var att gynna den sociala hållbarheten i den täta staden, som vid tidpunkten inte kunde exploatera mer mark utanför stadsgränsen.

Lösningen i Tübingen blev att omvandla ett nedlagt kasernområde till ett attraktivt bostadsområde. Planerarna ritade in förutsättningar för variation i detaljplanen genom att utgå från små byggrätter och låta privatpersoner gå samman med arkitekter och själva styra hela processen kring byggandet av sina hus, gärna med verksamhet i bottenplan. På så sätt skapades ett varierat och småskaligt urbant byggande. Människor trivs och bor kvar. Något som också bidrar till trivseln är att byggemenskapen ger människor möjlighet att påverka utformningen av sin egen bostad och att man lär känna sina grannar väl innan man flyttar in.

Spirande intresse

En byggemenskap kan enklast liknas vid en bostadsrättsförening, men utan mellanhänder i form av stora byggherrar. Det småskaliga blir både mer karaktärsfyllt och mer ekonomiskt. Men i Sverige saknas ännu struktur för den här sortens byggande. Det finns dock ett spirande intresse och flera städer vill försöka. På en konferens om byggemenskaper i Linköping i höstas, arrangerad av Svenska Föreningen för byggemenskaper, bildade sju svenska kommuner ett nätverk för att kunna stötta varandra: Söderköping, Oskarshamn, Värnamo, Upplands Väsby, Linköping, Göteborg och Norrköping. Kanske tar det tjugo år att nå Tysklands nivå – men någonstans måste man ju börja, som arkitekt Anders Svensson, CaseLab och moderator för dagen, sa på konferensen.

Kanske är detta en reaktion på den storskalighet som råder i det svenska stadsbyggandet. I Sverige har vi stora byggrätter. Stora arkitekt- och ingenjörskontor får rita, och stora byggherrar får sedan bygga. Byggherrarna och fastighetsägarna är dessutom hårt specialiserade på att antingen bygga kontor, bostäder eller affärer, vilket lätt resulterar i stora öar av monokulturer, om än med pikanta inslag av något annat, som glasskiosk, café, närbutik eller gemensamhetslokal.

Det är knappast ett intressant stadsbyggande och inte heller socialt hållbart.

Naturlig variation

En del byggrätter i Tyskland rymmer uppemot sjuttio lägenheter i olika utformning, andra kanske bara tio, tolv. Poängen med det är att det uppstår en naturlig variation såväl i husen som på gårdarna och i gaturummet när de boende också tar ansvar för skötseln av utemiljön.

Att involvera individer och grupper i stadsbyggandet måste vara en framtida modell för stadsutveckling och social hållbarhet. Allt kan inte fortsätta vara uttänkt av experter, den tiden är förbi.

Experter ska skapa ramar och förutsättningar och bjuda in stadens invånare – vilket de medverkande kommunerna på konferensen i höstas också uttryckte att de skulle vilja. Då får man en stad som också påminner om den historiska stenstaden, som ju byggts och präglats av enskilda byggmästare.

Koll på Linköping

Det kan vara intressant att hålla ögonen på Linköping framöver. Linköping planerar för fullt för sin bomässa 2016 i den nya stadsdelen Vallastaden. Planen är ritad av Okidoki arkitekter. Bomässan ser ut att bygga vidare på de idéerna som låg till grund för stadsplanen för Bo01. Men här har man framför allt koncentrerat sig på och fört idéerna om social hållbarhet vidare. Planerarna har tagit fasta på de riktigt små tomterna – de har utgått från tegen.

Vad händer om ingen byggherre får bygga granne med sig själv? Nåja, den ambitionen har man nu inte kunnat hålla fast vid, däremot får inte en och samma arkitekt bygga två hus intill varandra.

Några byggrätter i Vallastaden är också öronmärkta för bygggemenskaper. Det blir intressant att se vad som kommer att hända på dem. Kanske är det till och med ännu mer intressant om det inte händer något där, än. Det kanske blir en bomässa där också det tillfälliga får en status, där det ickepermanenta, det som får lov att ta en plats i anspråk en tid i väntan på att något annat ska ske, visas upp som ett etablerat stadsutvecklingsmoment.

Läs mer på byggemenskap.se

Denna text är hämtad ur Tidskriften STAD – debatt och reflexion om urbana landskap nummer 4 med temat Ur planerarens händer? Fler artiklar från STAD [finns här»](#)

Du hittar också STAD 4 i Movium [Bokhandel»](#) eller i [Qiozk»](#)